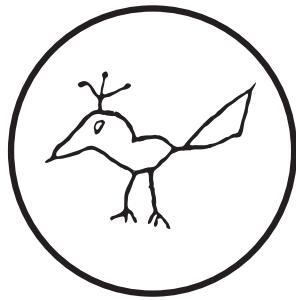

ABC

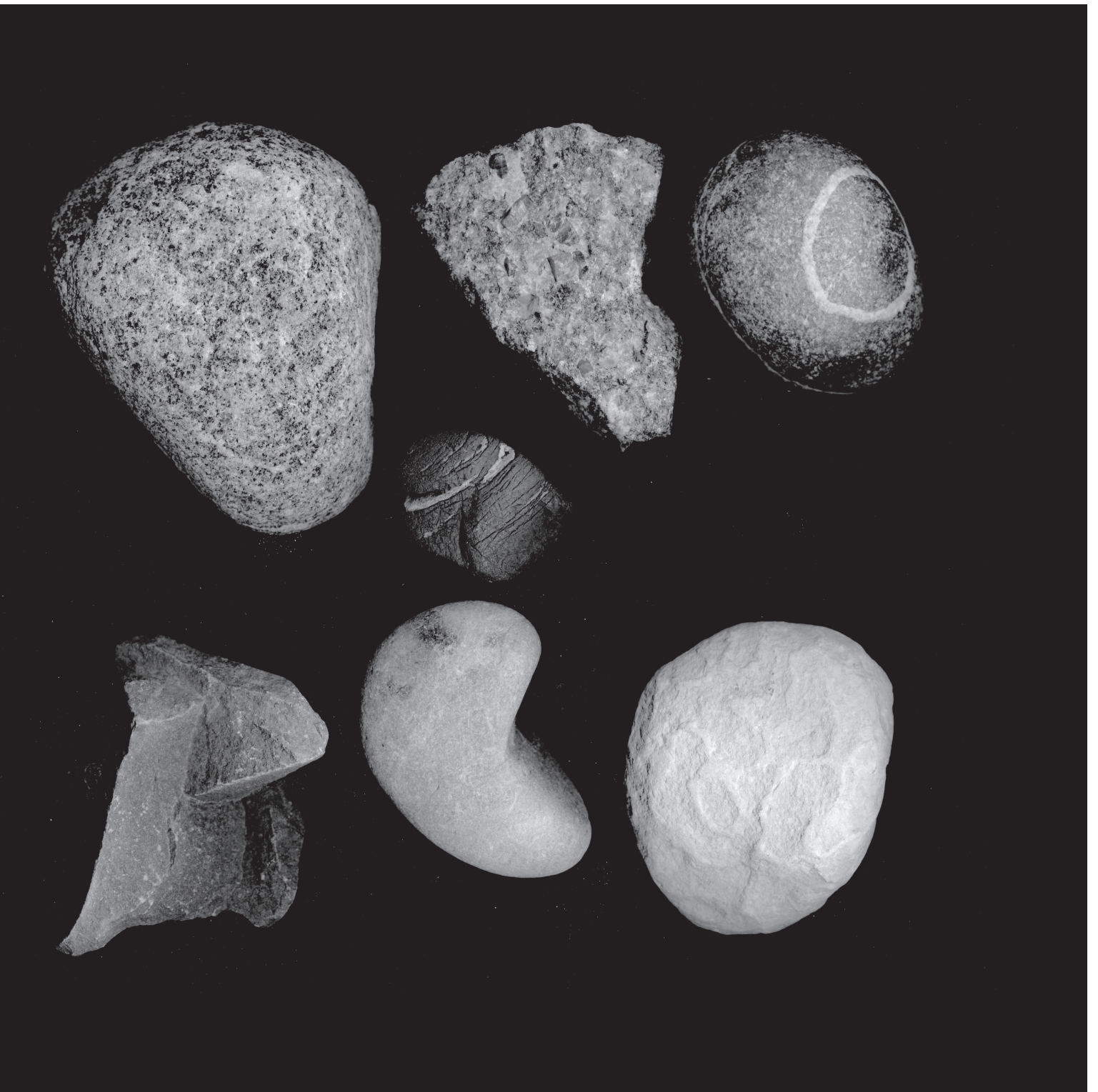
CAHIER

STENEN

NOTES

STENEN

• Architectuur is overal rondom ons: ons huis, onze tuin, onze straat, onze school, onze klas,... Het huiselijk decor waarin iemand woont, vertelt iets over de bewoner. Wanneer kinderen hun droomhuis bouwen, dan vertellen ze over hun verlangens en toekomstdromen. In die zin is architectuur ook en vooral een vorm van communicatie, een dimensie in ons dagdagelijks leven. Voor de persoonlijke, sociale en culturele ontwikkeling van kinderen is het belangrijk om ook een 'architecturale' taal te leren ontwikkelen, zonder dat het al te gespecialiseerd hoeft te zijn. Het onderwijs kan bij dergelijke sensibilisering een stimulerende rol spelen. Daarom ontwikkelde ABC (ART BASICS for CHILDREN) een aantal werkinstrumenten voor architectuureducatie. Ze werden meerdere keren uitgetoetst in het basisonderwijs (kleuter- en lagere scholen). Ook normaalschoolstudenten participeerden in sterke mate aan dit (pilot)project.

• Twee types van 'module-boxen' kwamen op die manier tot stand: de **basisbox** (rond de acht basiselementen die een ruimte kunnen bepalen) en de **themabox** (de huidige deelt thema's van de themabox zijn droomhuizen, interieurs, stenen, tuinen/landschappen, spiralen en stadsontwikkeling). De boxen zijn voorzien van specifieke en geselecteerde materialen/boeken, bijhorende info-cahiers, en beelden-mappen. Om beter met de boxen te kunnen werken heeft ABC ook aangepast meubilair ontworpen. Het ombouwen van de klas werkt rustgevend en bevordert het leerproces. Kinderen en leerkrachten voelen en ontdekken het belang en de impact van architectuur ook op een fysiek niveau. (Meer info over de boxen en het meubilair vindt u in onze info-flyer of op de website: www.abc-web.be) ABC hoopt de drempel voor architectuur -educatie op deze manier te verlagen, opdat je -ongeacht de leeftijd- vooral kan leren vragen stellen over en visie ontwikkelen op de impact en reikwijdte van architectuur en vormgeving.

• Bij elk deelt thema (van de themabox) en bij de basisbox zit een informatief **cahier**. Dit cahier hoort bij het thema 'STENEN'. Voornaamste bedoeling: wat meer uitleg bij de aangeboden materialen en heel wat tips/suggesties om met die materialen in klasverband aan de slag te gaan. Maar voel u vooral vrij om uw eigen keuzes te maken. Ook de cahiers kunt u raadplegen op onze website. U vindt er tevens een 'forum' waar u al uw reacties kwijt kan betreffende de boxen, en ons kan laten weten hoe u zelf aan de slag bent gegaan. De cahiers (en de boxen) zijn een permanent work-in-progress...

Veel plezier!

1. EEN FILOSOFISCHE BENADERING

Een verzameling stenen.

Welke vormen zie, voel je? Waar komen stenen vandaan? Stenen als basismateriaal om te bouwen.

Architectuur

Of... de architectuur van de natuur?

Soms is een steen op zich al een 'gebouw', een huis...

Landschappen die gevormd worden...

Veranderingen binnenin de aarde of aan de oppervlakte, geen mens die ze ooit ziet gebeuren, tenzij bij een vulkaanuitbarsting. Waarom?

'Tijd' om naar buiten te gaan, stenen te verzamelen, landschappen te verkennen ...

De natuur, een kunstwerk.

2. DE MATERIALEN

Een doos waarin verschillende stenen en keien verzameld zijn. Sommige komen uit de bedding van een rivier of uit de woestijn, andere zijn op de straat gevonden.

Verschillende kaartjes met woorden en afbeeldingen.

Welke kaartjes vind jij passen bij welke stenen?

Een zandtafel waarin de stenen en kaartjes bij elkaar kunnen geplaatst worden.

De specifieke materialen voor dit thema kunnen aangevuld en ondersteund worden met materialen uit de mobiele bib en de beelden-werkmap

Als je kiest voor de aangeboden activiteiten of associatie-activiteiten, lees je ze best eens door om te zien of je nog zelf bijkomend materiaal dient te verzamelen.

3. DE ACTIVITEITEN

Het zijn mogelijke ingangen.

Een taalbelevingsactiviteit waarin herinneringen en verbeelding kunnen leiden tot een authentiek ervaringsverslag, een origineel stenenverhaal.

Waarnemingsactiviteiten waarin men via een experimenterende en explorerende aanpak meer te weten tracht te komen over de natuur.

Wat de klasorganisatie betreft geven we er voorkeur aan een extra-leerkracht (zorgverbreding) of een ouder in te schakelen. De meeste materialen lenen zich veel beter om met max. 12 kinderen te werken, het verhoogt de participatie en laat toe om een diepgaander communicatie met de kinderen op te bouwen

4. LEERDOMEINEN VAK- EN LEEFTIJDVERSCHRIJDEND

Werken met de themabox is geïntegreerd werken. Meerdere ontwikkelingsdomeinen, meerdere leergebieden komen aan bod. Toch heeft elke activiteit een eigen accent, zodat bij de samenstelling van een weekschema of project naar evenwicht kan gestreefd worden. Taalontwikkeling en communicatie krijgen in elke activiteit veel aandacht.

5. ASSOCIATIES

In deze rubriek krijg je verbanden aangereikt die het thema stenen uitdiepen, links leggen met andere thema's bv. tuinen, droomhuizen, spiralen..., of ideeën leveren om een aangepast nevenaanbod te voorzien. Welke vragen komen bij me op tijdens of na het werken met het thema stenen? Hoe kan ik verder werken? Welke verbanden leggen de kinderen?

6. NOTITIES – EVALUATIE – UITWISSELING

In het cahier vind je open ruimte om reacties van kinderen, eigen ideeën, opmerkingen, reflecties neer te schrijven.

Op die manier kan er een dialoog en uitwisseling van ideeën met ABC tot stand komen om de themaboxen verder te optimaliseren.

De cahiers krijgen een 'levend karakter', zijn geen eindpunt, maar een gezamenlijk work-in-progress.

NOTES

STENEN

"Ik vind dit een geheimzinnige steen, de steen heeft een gat. Je kan je geheim er in wegsteken."

Silke – 11 jaar

De kinderen krijgen kaarten met verschillende woorden/afbeeldingen. Ze verklaren de woorden en zoeken een steen die bij hun woord of afbeelding past. Ze motiveren hun keuze. De kinderen schrijven over hun ervaringen en belevingen.

Stenen hebben iets ritueels. Stonehenge, je wordt er stil van. De plaats van de stenen in een Japanse tuin hebben een symbolische betekenis. Rotspartijen, bergen, woestijnen... spreken tot de verbeelding.

Accent in deze activiteit ligt op het psychosociale domein en het tot expressie brengen in mondelinge en geschreven taal.

Leergebieden : Communicatieve en sociale vaardigheden, taalontwikkeling, muzische vorming, bewegingsopvoeding (bewustwording lichaamshouding)

DOELEN

Spreken en luisteren.

Taal begrijpen en begrippen, woorden duidelijk omschrijven zodat anderen weten wat je bedoelt.

Durven spreken.

Persoonsgericht luisteren.

Communicatieve vaardigheden ontwikkelen.

-Beseffen dat visuele en geschreven boodschappen vorm geven aan ervaringen, gedachten en gevoelens.

-Beseffen dat visuele en geschreven boodschappen expressiemiddelen zijn.

Expressief-creatief schrijven.

- Kinderen durven over hun eigen ervaringen schrijven.

VERLOOP

1. KRINGGESPREK

De kinderen mogen een kaartje waarop een woord (bv. vriend, dag, droom, geheim...) of een afbeelding (bv. vis, kindje...) staat kiezen en ze leggen er een steen die er volgens hen bij past.

Belangrijk is te beginnen met deze emotionele associatie om er pas daarna over te praten.

De kinderen omschrijven het woord voor de anderen, die proberen te achterhalen wat het woord is.

Voorbeelden:

"Het is leuk in de winter. Als je gaat skiën, val je erin. Veel kinderen doen er een gevecht mee..."

(sneeuw) Michiel – 11 jaar

"Je mag het niet weten. Dat is wel spannend. Maar soms is het wel vervelend, je wordt er heel nieuwsgierig van."

(geheim) Sander – 11 jaar

Als de anderen het woord niet dadelijk vinden, kan de leerkracht enkele vragen stellen.

Daarna vertellen de kinderen aan elkaar waarom ze vinden dat de steen bij het woord/de afbeelding past. De kinderen kunnen vertellen over een ervaring, een gebeurtenis, een gevoel dat met het woord te maken heeft.

Voor sommige kinderen roept het woord 'alleen' spannende, mooie momenten op, voor anderen misschien een minder prettige ervaring.

2.SCHRIJFOEFENING

De kinderen schrijven hun verhaal (over waarom ze vinden dat de steen bij een woord past) op een creatieve manier zodat deze als een alternatieve identiteitskaart van de steen kan beschouwd worden.

Voorzie voldoende materialen om de tekst op een artistieke manier te schrijven. (bv. in de vorm van een spiraal, dier, vulkaan...; de woorden die voor jou belangrijk zijn springen eruit; tekst van afzonderlijk geknipte letters...)

In de beeldende werkmop kan je voorbeelden vinden die inspirerend kunnen werken. Ook de verschillende lettertypes en kleuren op de computer kunnen mogelijkheden bieden.

MOGELIJKE VERVOLG-ACTIVITEITEN

- TAALSCHAT: samenstellingen met steen, zegswijzen/ uitdrukkingen met steen.
- BEELDOPVOEDING: een bol klei met gesloten ogen modelleren naar de vorm van een gekozen steen.

TIMING

50 min

NOTES

STENEN

II

“Mijn mama zegt dat ik heel voorzichtig moet zijn met die steen, hij is van op de huwelijksreis.”

Emilie – 4jaar

De kinderen krijgen verschillende stenen, boeken en afbeeldingen van omgevingen en landschappen.

De kinderen exploreren met al hun zintuigen de stenen en verwoorden wat ze zien, voelen, denken.

Verwoorden van de kenmerken /eigenschappen van stenen.

De kinderen maken een verhaal over een steen.

Vertrekpunt voor deze activiteit zijn “voelen en zien”. Deze zintuiglijke ervaringen doen een appèl aan de de cognitieve ontwikkeling, waarbij denkvaardigheden als vergelijken en classificeren ervaringsgericht aan bod komen. Ruimte en tijd, maar vooral natuur en techniek trachten we in onderlinge samenhang te verkennen en te representeren.

Op het psycho-sociale vlak komt ontwikkeling van leerattitudes aan bod.

Mogelijke leergebieden :wereldoriëntatie, godsdienst, wiskunde,communicatieve vaardigheden en taalontwikkeling.

Achtergrondinformatie die voor veel kinderen leuk is om horen. (Voor de activiteit is het niet nodig de stenen op deze manier te identificeren.)

De geologen delen de gesteenten in drie groepen in: de sedimentgesteenten, de metamorfe gesteenten en de stollingsgesteenten.

Sedimentsgesteente (afzettingsgesteente) werd gevormd toen lang geleden stof, schelpen en zand naar de bodem van het water zonken, in lagen die afzetting genoemd worden. In de loop van de tijd werden de lagen harder en veranderden in gesteente.

Drie soorten afzettingsgesteenten zijn zandsteen, dat bestaat uit zandkorrels die samengeperst zijn; kleischalie dat uit modder en klei bestaat; en kalksteen

dat bestaat uit schelpen die samengeperst zijn.

Metamorfe stenen zijn stenen die in de tijd veranderd zijn van een soort steen naar een andere soort. Marmer bijvoorbeeld was ooit kalksteen, quartz is ontstaan uit zandsteen en leisteen komt voort uit kleischalie.

Stollingsgesteente zijn stenen die gesmolten zijn en daarna weer hard geworden. Graniet en vulkanisch gesteente als basalt en lavaglas zijn voorbeelden van stollingsgesteente.

DOELEN

De aarde als leefruimte onderzoeken.

- De kinderen hebben een voorstelling van de planeet waarop ze leven.

- Kinderen beseffen dat de aarde bron is van energie en grondstoffen.

- Fysische aspecten (vorm, kleur, hardheid, ...)van stenen verkennen, kwalitatief vergelijken en ordenen, meten-wegen.

- Kinderen kunnen een verband leggen tussen de eigenschappen van materialen en het gebruik dat er van gemaakt wordt.

- Kinderen zoeken verbanden, gelijkenissen en verschillen tussen verschillende stenen en landschappen.

- Een toepasselijke taal ontwikkelen.

Creatief denken .

- Kinderen leren hun eigen verhaal op te bouwen rond een steen.

Kinderen staan tijdens de evaluatiefase stil bij hun eigen leerproces, ze worden zich bewust van de verschillen tussen elkaar bij de aanpak van een opdracht.

VERLOOP**1. EXPLORATIEFASE**

De kinderen brengen allerlei soorten stenen mee, die in de keienbak of op de waarnemingstafel komen.

Zowel om te starten als om af te sluiten kan je kiezen voor een wandeling in de omgeving (stenige weg, rivier, keienpad,...).

De kinderen krijgen voldoende tijd om 'het stukje wereld' te exploreren en ermee te experimenteren.

Boeken, schuurpapier, ijzerzaagje, vergrootglas, stofdoek, zaklamp... zijn in de buurt.

2. KRINGGESPREK OVER 'STENEN'

De kinderen mogen vertellen wat ze weten over stenen, over hun steen.

De wereld ligt vol stenen. Wat zijn stenen eigenlijk? Bestaan er 2 dezelfde stenen? Waar zie je stenen? Welke kleur, vorm hebben stenen? Waar was de grootste steen die je ooit gezien hebt? Waarvoor kan je stenen gebruiken?

3. ONDERZOEKSOPDRACHT

In groepjes van 4 proberen de kinderen door zoekwerk te weten te komen waar stenen vandaan komen, hoe stenen van vorm kunnen veranderen.

Tijdens de begeleiding kan de leerkracht ervoor zorgen dat verschillende omgevingen verkend worden. (rotsen, mijnen, woestijn, rivieren, bergen...)

De kinderen worden zich meer bewust van 'het leven van een steen': een steen is een in zichzelf rustend geordend geheel (microcosmos), deel van een grotere wereld, steen/laag/rots/landschap... (macrocosmos).

Bij jongere kinderen kan je eerder werken met kenmerken van stenen. Rangschikken en meer vulling geven aan begrippen als groot/klein, zwaar/licht, rond/hoekig, plat, kleuren...

Er kan een landschap in de zandtafel gemaakt, nadien bekeken en besproken worden. Wat stelt het voor: een droomlandschap, een bergketen, een stad, een tuin...?

4. VERWERKINGSFASE

Per twee kiezen de kinderen een steen uit 'de doos stenen' die bij de modulebox hoort. Samen bereiden ze een kleine presentatie voor over hun gekozen steen. De gevonden informatie uit de vorige fase kan fantasievol en creatief aangewend worden om 'het verhaal van deze steen' te bedenken.

Waar komt hij vandaan? Hoe is hij daar terecht gekomen?

Boeken en prenten in de beeldende werkmap kunnen als bijkomende ondersteunings- of inspiratiebron dienen.

5. PRESENTATIES

De kinderen stellen hun steen aan de anderen voor. De anderen luisteren en kunnen vragen stellen.

6. EVALUATIE

Mogelijke vragen om een gesprek op gang te krijgen:
Welk verhaal vond je het mooiste?

Als jij een steen was, welk verhaal zou je willen beleven en waarom?

Was het een moeilijke opdracht?

Hoe ben je aan de opdracht begonnen?

Als je nog eens zo'n opdracht zou krijgen, zou je het dan op dezelfde manier aanpakken?

Vind je dit prettig?

Denk je dat je iets geleerd hebt?

Iets over jezelf? Iets over de stenen?

MOGELIJKE VERVOLG-ACTIVITEITEN

- **STONEHENGE:** Hoe oud Stonehenge is en wat er de bedoeling van was, weet men niet precies. Sommige mensen denken dat het een soort tempel was; Anderen geloven dat Stonehenge gebruikt werd als een astronomische kalender waarmee men kon berekenen wanneer er een zons-of maansverduistering aankwam.
Met de stenen die je in de box vindt kan je Stonehenge in het klein nabouwen.
Verder vindt je boeken over Stonehenge en de prehistorie in de mobiele bib.
- **VERTELLEN, VOORLEZEN:** "Mensen en bergen zijn onsterfelijk." (uit het kunsttijdschrift voor kinderen, Dada)
- **W.O.:** brainstorming waarbij ideeën en voorstellen geïnventariseerd worden vanuit een vrije associatie-fase rond stenen om met de klas een weg uit te stippelen voor vervolgactiviteiten.
- **WISKUNDE:** wegen van stenen, rangschikken, sorteren, tellen en vergelijken, winkelhoek.
Myriorama : met de hele klas een landschap/panorama maken. 24 prenten die je in willekeurige volgorde naast elkaar kan plaatsen, zodat steeds nieuwe gezichten, landschapsbeelden worden samengesteld. (de beelden-werkmap). De kinderen kunnen telkens opnieuw een verhaal bij de prenten bedenken.
- **GESCHIEDENIS:** evolutie van de planeet aarde en het leven op aarde (era's en periodes); eerste mensen en hun werktuigen.
<http://www.aarde.nu/Aarde/Aarde.html>
keien schilderen; beelden-tuin; landschapsschilderen; stenen kappen (ytonblokken, spekstenen).
- **WANDELING:** met een andere blik, met meer bewustzijn stenen bekijken en verzamelen

ASSOCIATIES

- Welke huizen bouwen mensen met stenen, keien?
Welke steen voor welk huis?

Trulli-huizen (zie cahier thema 'droomhuizen')
Een trullo (meervoud 'trulli') is een huisje gemaakt van blokken kalksteen. Ze werden gebouwd in Apulië, een streek in Italië, waar veel kalksteengroeves te vinden zijn. Het beroemdste trulli-dorp is Alberobello, dat al een tijdje op de Unesco-werelderfgoedlijst staat (<http://whc.unesco.org/nwhc/pages/sites/main.htm>)

- Overal - waar bij het omploegen van akkers bv. veel stenen naar boven komen -proberen mensen aan die stenen een functionele bestemming te geven bv. muurtjes, huizen...

- Muren van steen: De Chinese muur, de Klaagmuur, de Berlijnse muur (die gesloopt werd), een nieuwe muur in Israël die opgebouwd wordt tussen Israëliërs en Palestijnen (welk standpunt nemen wij in tegenover het afbakenen en/of grenzen trekken?)

- Landschapsvorming. Giant's Causeway, Grand Canyon, De Namibische woestijn, de Alpen...
Tuinen en stenen: Japanse tuinen. (zie ook cahier 'Tuinen/Landschapsarchitectuur')
Een eigen tuin bouwen met stenen, stokjes in de zandtafel.

- Wat maken kunstenaars met stenen?
In het beeldend werkboek zijn verschillende afbeeldingen van beeldhouwwerken te vinden.
Wat maken kunstenaars met landschappen?
De kunstenaar Christo had een heel eigen interpretatie van een landschap-kunstwerk.

- Hoe en met welk materiaal worden stenen bewerkt?
- Stenen verzamelen.

INVENTARIS

STENEN

MATERIALEN

- 20 stenen
- 58 woordkaarten
- 1 doos met schelpen en fossielen
- 6 speelkaarten (spel schaar-papier-steen)
- 2 Daroea spel en doos met stenen en stokjes
- 16 blinddoeken
- 1 set bouwblokken Stonehenge
- 1 plattegrond van Stonehenge
- diverse boeken

ABC vzw (ART BASICS for CHILDREN) is een jonge organisatie in Brussel die in eerste instantie mobiele studio's ontwikkelt waar kinderen en volwassenen zich in diverse kunstvormen (architectuur, visuele kunsten, dans,...) kunnen initiëren en/of verdiepen. Behalve aan de uitbouw van de studio's werkt ABC ook aan een aantal andere projecten: o.m. het organiseren van workshops in een vluchtelingenhuis, research voor en aanmaak van materiaal voor architectuur-educatie, een Kamishibai-project, een samenwerking met de Bozarstudios (PSK) rond nieuwe media...
ABC is een een initiatief van Gerhard Jäger

• ABCvzw – A. Dansaerstraat 98 1000 Brussel – tel 02 502 00 27 – fax 02 502 00 62 – mail@abc-web.be – www.abc-web.be •

Redactie: Rie Booaerts & Stef Piedfort • Eindredactie: Gerhard Jäger & Patrick Jordens • Lay out: Gerhard Jäger & Kwinten Lavigne

Dit project was mogelijk dankzij de steun van:
Commissie Architectuur en Vormgeving
(Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap/Cultuur/Afdeling Beeldende Kunst en Musea)
CANON CULTUURCEL (Ministerie van Onderwijs),
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (Jeugd & sport)

